CONDIȚIILE NECESARE PENTRU DEȚINEREA CALITĂȚII DE PARTE A FIDUCIEI

REQUIREMENTS FOR THE PARTIES TO A TRUST

Irina DIGORI, ORCID: 0000-0003-3537-0098
Universitatea de Stat din Moldova

CZU: 347.67:347(478)(094.4) e-mail: irinadigori@gmail.com

S-au strecurat deja mai bine de 3 ani de la introducerea instituției fiduciei în legislația Republicii Moldova. Cu toate acestea, familiarizarea cu acest instrument juridic va dura încă o perioadă de timp, existând o multitudine de aspecte de elucidat. Prin urmare, ne propunem în prezenta lucrare să analizăm mai detaliat subiectul părților unei fiducii, prin prisma condițiilor necesare pentru deținerea acestor calități. Pentru atingerea acestui obiectiv, au fost utilizate metodele de cercetare: logică, comparativă și cea a analizei sistemice.

Potrivit alin. (1) art. 2056 C.civ. RM, „*sunt părţi ale fiduciei constituitorul, fiduciarul, beneficiarul şi asistentul fiduciei.*” Primele trei roluri sunt esențiale pentru construcția fiduciei (în majoritatea cazurilor), iar existența asistentului este una opțională.

Codul civil al Republicii Moldova nu prevede expres anumite condiții pentru deținerea calității de parte a fiduciei, cu excepția categoriei specifice de „fiduciar special” (care este descrisă la art. 2132 alin. (6) C.civ. RM). Prin urmare, constituitor, fiduciar, beneficiar și asistent al fiduciei poate fi orice persoană fizică sau juridică, cu următoarele precizări pe care le-am dedus din analiza sistemică a normelor. Vom expune condițiile succesiv, pentru fiecare dintre aceste categorii.

Constituitorul este persoana care constituie o fiducie şi transmite fiduciarului titlul asupra drepturilor aduse ca aport la masa patrimonială fiduciară. Constituitor poate fi orice persoană fizică sau juridică. Codul civil nu instituie niciun fel de limitări speciale în ceea ce priveşte dreptul unei persoane de a acţiona în calitate de constituitor. Bineînţeles, prevederile generale în materia capacităţii de folosinţă şi exerciţiu se aplică corespunzător şi trebuie să fie respectate. Astfel, având în vedere că fiducia implică un transfer de natură patrimonială, aşadar este un act de dispoziţie, apreciem că persoana fizică trebuie să fie înzestrată cu capacitate de exerciţiu deplină sau, în cazul minorului sau al adultului ocrotit printr-o măsură de ocrotire contractuală sau judiciară, se vor respecta regulile privind actele de dispoziție, și anume – după caz: reprezentarea de către reprezentantul legal, părinte, tutore; încuviinţarea părintelui, a curatorului, a tutorelui ori a altui ocrotitor; autorizarea consiliului de familie, autorității tutelare ori a instanţei de judecată, necesare potrivit legii sau hotărârii judecătoreşti. În cazul unui minor sau al unei persoane în privinţa căreia s-a instituit o măsură de ocrotire judiciară, trebuie de ținut cont de prevederile Codului civil al Republicii Moldova cu privire la actele juridice

interzise – art. 140 și cu privire la inadmisibilitatea donației – art. 1203 lit. a), având în vedere dispoziția art. 2075 alin. (4).

În doctrina românească [1, p. 190-191] se menționează că singura condiţie pe care trebuie să o îndeplinească persoana fizică sau juridică ce doreşte să deţină calitatea de constituitor în cadrul contractului de fiducie (conform Codului civil al României) este de a fi titulara drepturilor pe care intenţionează să le transfere. Spre deosebire de reglementările din România, din definiția legală a contractului de fiducie (cuprinsă în art. 2075 C.civ. RM), rezultă caracterul consensual al conractului, ceea ce lasă deschisă întrebarea dacă poate fi încheiat un contract de fiducie cu privire la un drept pe care constituitorul (încă) nu îl deține. Formal, contractul poate fi încheiat și îl va obliga pe constituitor să transmită sau, după caz, să constituie titlul asupra drepturilor fiduciei fiduciarului, conform condițiilor indicate în contract. Bineînțeles, un asemenea contract, în momentul încheierii sale, nu ar avea niciun efect translativ de proprietate și ar constitui doar o „fiducie vidă", masa patrimonială fiduciară fiind încă deșartă (există însă și ideea că masa patrimonială fiduciară va cuprinde creanța față de constituitor: „acest drept la un transfer este primul activ al trust-ului" [2, p. 470]). Cu toate acestea, potrivit normei imperative de la art. 2075 alin. (2) lit. d), contractul de fiducie trebuie să prevadă: drepturile care se transmit de către constituitor în componența masei patrimoniale fiduciare. Din cauza marjei de interpretare pe care o lasă normele (cu privire la obligativitatea transferului pentru constituirea fiduciei), este bine-venit de evitat contractele de fiducie prin care constituitorul se obligă să transmită drepturile pe care nu le deține, sau, cel puțin, trebuie de acordat o atenție sporită formulării contractului. În astfel de cazuri, mai există opțiunea de a privi acest contract de fiducie drept unul încheiat sub condiție suspensivă.

Fiduciarul este persoana care se obligă să devină titularul unei mase patrimoniale (masă patrimonială fiduciară), să o administreze şi să dispună de ea, în conformitate cu condiţiile care guvernează raportul (condiţii ale fiduciei), în folosul unui beneficiar sau pentru a promova un scop de utilitate publică. Spre deosebire de reglementările din România, Franța și alte state, legislația Republicii Moldova nu impune anumite cerințe pentru a deține calitatea de fiduciar. Cu toate acestea, nu putem afirmă că orice persoană poate fi fiduciar, ci considerăm că poate avea această calitate doar o persoană juridică care nu a intrat în lichidare sau o persoană fizică care are capacitate de exerciţiu deplină și nu este supusă niciunei măsuri de ocrotire (i.e. contractuală sau judiciară – e.g. ocrotirea provizorie, caz în care persoana își păstrează capacitatea de exercițiu deplină). Această condiție nu este indicată expres în C.civ. RM, dar o desprindem drept concluzie din interpretarea *per a contrario* a prevederii art. 2135 lit. a) C.civ. RM și, în plus, din natura, întinderea și complexitatea împuternicirilor, drepturilor și obligațiilor fiduciarului. Fiduciarul trebuie să administreze masa fiduciară, respectiv trebuie să aibă capacitatea civilă deplină, pentru a nu fi dependent de decizia unor alte persoane, autorități sau a instanței de judecată. Cu toate acestea, în lipsa unor prevederi exprese ale C.civ. RM, acest aspect rămâne discutabil. Spre exemplu, poate fi pusă întrebarea: „de ce nu ar putea fi fiduciar constituitorul asupra căruia este instituită o măsură de ocrotire contractuală sau ocrotirea provizorie, mai ales în varianta dacă ar mai exista încă un alt fiduciar?" sau

alte întrebări/spețe cu condiții specifice. Deși noi nu considerăm rațional ca o persoană în asemenea condiții să dețină calitatea de fiduciar, ar putea exista și opinii contrare. Cert însă este faptul că fiduciarul trebuie să fie în stare să își îndeplinească obligaţiile și să asigure *funcționalitatea* fiduciei.

Beneficiarul este persoana care, potrivit condiţiilor fiduciei, are dreptul la beneficiu din masa patrimonială fiduciară sau are vocația la un asemenea beneficiu. Beneficiar poate fi orice persoană juridică sau fizică (inclusiv un minor sau un adult ocrotit printr-o măsură de ocrotire contractuală sau judiciară). Mai mult decât atât, persoana poate fi beneficiar chiar dacă s-a născut ori s-a constituit după constituirea fiduciei – art. 2087 alin. (3) C.civ. RM. În acest sens, poate apărea întrebarea: „este obligatoriu ca beneficiarul să fie conceput în momentul constituirii fiduciei sau nu?” Analizând reglementările privind moștenirea subsecventă (care este, într-o oarecare măsură, expresia fiduciei în materia succesiunii), observăm că moștenitor subsecvent poate fi și o persoană fizică deocamdată neconcepută sau o persoană juridică încă neconstituită în momentul deschiderii moştenirii, dar care se va constitui ulterior. Considerăm că această situație este posibilă nu doar în cazul unei fiducii constituite prin testament (care ia naștere din momentul decesului defunctului), ci și în cazul oricărei alte fiducii. Prin urmare, beneficiar poate fi orice persoană fizică: în viață, concepută sau neconcepută, precum și orice persoană juridică constituită sau care urmează a fi constituită. Important este ca beneficiarul să fie „determinat în mod suficient de către constituitor sau determinabil pe altă cale la data la care beneficiul devine scadent” – art. 2087 alin. (1).

Asistent al fiduciei este persoana care, potrivit condiţiilor fiduciei, are dreptul de a desemna sau a revoca fiduciarul ori de a-şi da consimţământul la renunţarea fiduciarului, precum şi alte discreţii şi împuterniciri prevăzute expres. Din nou, în privința persoanelor care pot deține calitatea de asistent al fiduciei, C.civ. RM nu conține nicio prevedere expresă. Totuși, ținând cont de drepturile, atribuțiile și obligațiile acestuia, considerăm că trebuie să fie întrunite aceleași condiții ca și în cazul fiduciarului – adică asistent al fiduciei poate fi doar o persoană juridică care nu a intrat în lichidare sau o persoană fizică care are capacitate de exerciţiu deplină și nu este supusă niciunei măsuri de orcrotire.

În concluzie, chiar dacă Codul civil al Republicii Moldova nu prevede expres condiții anume pentru deținerea calității de parte a fiduciei, analiza sistemică a normelor ne permite să deducem care sunt acele condiții specifice pentru fiecare dintre calitățile de constituitor, fiduciar, beneficiar și asistent al fiduciei.

Referințe:

1. MOREANU, D. *Fiducia și Trust-ul*. București: C.H. Beck, 2017.
2. REID, K.G.C. Constitution of Trust: A Scottish Perspective. Symposium: Book X (Trusts) of the DCFR. In: *The Edinburgh Law Review,* 2011, vol. 15, no. 3, pp. 467-470.